

Månadsbrev till Ekumeniska Kommuniteten i Bjärka-Säby

1 oktober 2013

Kära systrar och bröder,

Den gångna månaden gav påven Franciskus de troende en hemläxa: Ta reda på dagen för ditt dop så att du kan fira din dopdag! "Hur många av er minns dagen för ert dop?" frågade påven de församlade på Petersplatsen. Många händer räcktes, men långt ifrån alla. "Vår dopdag är vår födelsedag in i Kyrkan", förklarade han. "Dagen då vår moder, Kyrkan, födde oss till liv."

När påven gav sin hemläxa, insåg jag plötsligt att jag själv svävade i osäkerhet över exakt datum för mitt dop. Jag kontaktade då min församling och fick svaret: den 12 juli 1970. Skam till sägandes måste jag tillstå att jag slarvat med att fira mitt dop, men jag har gjort min hemläxa och det ska bli bättring! Ingen enskild händelse i vårt liv är mer betydelsefull än vårt dop. Och det är en *händelse* – inte bara en upplevelse – som garanterar vårt nya liv och barnskap hos Gud. "Men jag minns inte mitt dop!", invänder någon. Nej, vem minns sin födelse? Ändå firar vi vår födelsedag, eftersom vi litar på dem som bevitnat den – inte minst på vår mor som födde oss. Detsamma borde gälla vårt dop. Så vitt vi är döpta vet vi om det, även om vi inte har några medvetna minnesbilder av vårt dop. Men det har bevitnats av andra, och är vi osäkra över vilken dag det skedde, kan vi fråga vår moder, Kyrkan. Hon vet när det hände!

Genom dopet i vatten och Ande, som Jesus kallar det, har vi tagit emot det liv som aldrig kan dö. Självfallet borde vi fira detta! Dopet vittnar om något oerhört – vi har lagt av oss den "gamla människan", vi har trätt ut ur den nuvarande världsordningen, ja, vi har lagt vår död bakom oss och trätt in i det eviga livet. Dopet är därför den händelse som bestämmer Kyrkans identitet som himlen på jorden. Eller som de tidiga fäderna ofta upprepade: Kyrkan är det nya Eden! Vi behöver naturligtvis dagligen vårda detta liv, på samma sätt som vi sköter om vår kropp och ger den näring. Firandet av vårt dop kan bli en viktig påminnelse som levandegör vad vi äger, och vad vi *är*, i kraft av dopet i vatten och Ande.

*

Mycket tidigt i kyrkan laddades dopgudstjänsten med symbolmättade handlingar som lät alla sinnen erfara vad det var som verkligen skedde i dopet. Just nu på väg med tåg till Milano, för vidare färd till klostret i Bose, påminns jag om att en av de mest utförliga skildringarna av hur en dopgudstjänst kunde gå till har vi just från Milano på 300-talet. Den är nedtecknad av stadens dåvarande biskop, Ambrosius.

Milanos huvudkyrka låg mitt i staden – där den stora katedralen i Milanos centrum i dag reser sig – och rymde tretusen människor. Intill kyrkan hade Ambrosius låtit uppföra ett dopkapell som inrymde en åttakantig dopbassäng med två kanaler; den ena ledde vatten till dopgraven, den andra därifrån. Ambrosius kallade dopbassängen för "källan", och satte upp en

inskriftion i dopkapellet: "dopet renar i källan med rent flödande vatten". En vanlig praxis ända sedan 100-talet var att döpa i rinnande vatten, bilden av levande vatten.

Själva dopgudstjänsten innehöll en rad moment som tillsammans manifesterade hur dopet var en övergång från död till liv. Redan innan man gått in i kapellet inleddes liturgin med att Ambrosius utropade det arameiska ordet *Effata* – "Öppna dig!" – som Jesus använde när han botade en dövstum man. Dopkandidaten skulle nu beredas att höra Guds ord. Därefter bad biskopen om välsignelse över dopvattnet och den kristne kläddes av sina kläder och blev smord med olja över kroppen. Denna första smörjelse, innan själva dopet, var en förkunnelse av hur människan inympas i det goda olivträdet, men symboliserade också förberedelsen för den kristnes kamp. Ambrosius jämför i sin skrift med hur brottaren i antiken blev smord över hela kroppen när han gjorde sig redo för kamp.

Nästa moment var avsvärjandet av djävulen: dopkandidaten vände sig först mot väster, mörkrets väderstreck, och därefter *ad orientem*, mot öster som är ljusets riktning. En kraftfull markering av att dopet är en övergång från mörker till ljus. Därefter var det dags för själva dopakten. Nakna trädde dopkandidaterna ner i dopvattnet och fick innan de sänktes i det kalla vattnet besvara tre frågor. Med orden "Jag tror" bekände de sin trefaldiga tro på Fadern, Sonen och den helige Ande. Att man döptes utan kläder var vanligt vid denna tid, och förstärkte innebörden av dopet som en ny födelse. Därför döptes män och kvinnor var för sig, och kvinnliga diakoner assisterade de kvinnliga dopkandidaterna.

Uppstigen ur vattnet smordes den nydöpte smord på huvudet med välluktande olja. Doften fyllde kapellet, ett tecken på att hon nu tillhörde ett heligt folk. Därefter ikläddes de nydöpta en vit dopdräkt. Liksom dopkandidaten symboliskt avklätt sig den gamla människan genom att ta av sina kläder innan dopet, är den vita dräkten ett synligt tecken på att hon nu har iklätt sig Kristus. Dopliturgin avslutades med handpåläggning enligt traditionen från urkyrkan, så som det skildras i Apostlagärningarna. Biskopen och de äldste lade händerna på de nydöpta och bad att de skulle bli uppfyllda av helig Ande och få del av Andens gåvor.

Efter dopet fick de nydöpta vara med om sin första eukaristi. Man hade nu dött och uppstått, och getts "en plats i himlen", som Paulus uttrycker det.¹ Nu inbjöds man att delta i den måltid vars bord dukas i himlen, dit vi får uppflyta våra hjärtan medan vi ännu är kvar på jorden!

*

Vad är det egentligen som sker i dopet? I vilken betydelse talar Nya testamentet om dopet som död och uppståndelse? Är det enbart ett symboliskt språk, eller *är* dopet till sitt väsen död och uppståndelse? Få saker är viktigare för vår kristna identitet, och för vår förståelse av vad Kyrkan är, än hur vi uppfattar dopet.

En av de mest klagörande böcker som skrivits om dopet i modern tid är Alexander Schmemmanns skrift *Av vatten och Ande*. Tron att dopet utförde vad det gestaltade var självklar i den tidiga kyrkan. Därför var det också viktigt att dopet skedde genom nedsänkning, vilket också är den språkliga innebörden av ordet dop (*baptizein*). Föreställningen att man kan skilja mellan "form" och "väsen" (eller som vi brukar säga: form och innehåll), var främmande för den unga kyrkan, menar Schmemmann. Vad dopet avbildar är också vad dopet utför. Dopet är en ikon av död och uppståndelse och *är* därför död och uppståndelse.

¹ Ef 2:6.

Allt i vår tro är dolt i dopet, och i dopakten *utförs* det som dopet gestaltar. Formen för dopet är betydelsefull eftersom den uppenbarar dopets väsen, det som faktiskt sker: död, begravning, uppståndelse. Samma Ande som uppväcker Jesus från de döda, låter oss i dopet uppstå till ett nytt liv. Från den stunden *är* vi döda från synden, vi *har* trätt ut ur "denna världen", och vårt liv *är* dolt med Kristus hos Gud i det himmelska. Vi delar redan nu platsen med Kristus – och med alla de heliga – på Faderns högra sida. Allt detta sker, inte för att dopet är *magi*, utan för att det är *mysterium*. En yttre handling i och genom vilken Anden förmedlar hela fullheten i Kristus.

*

Evangelierna skildrar *händelser*, inte idéer. Alla dessa händelser förebådar och rymmer den avgörande händelse som förändrat förutsättningarna för allt levande: Kristi död och uppståndelse. Det är delaktigheten i denna händelse som gör oss till kristna, till nya människor och medborgare i Guds rike. Därför börjar det kristna livet med en händelse: dopet. Och därför konstitueras och fulländas kyrkan av en händelse: eukaristin, den nya tidsålderns gemenskapsmåltid. Att försöka göra en distinktion mellan form och innehåll i dessa händelser leder bara till irrelevanta abstraktioner.

Denna utomordentligt radikala vision av dopet leder givetvis till frågan: *Hur* dör vi och *hur* uppstår vi tillsammans med Kristus i dopet? Vilket är sambandet mellan Kristi död och vår egen dopdöd? Även efter dopet är vi ju fortfarande underställda döden.

"Vår tids stora heresi gäller döden", säger Alexander Schmemmann. Vad menar han? Villfarelsen består i att vi enbart betraktar döden som en biologisk realitet, och inte i första hand som en andlig verklighet. Om vi främst uppfattar döden som en biologisk verklighet, är det inte så underligt om det blir svårt för oss att ta till oss evangeliets ord om att döden efter Kristi påsk är nedtrampad, som Kyrkan sjunger i påsknatten. Hur då "nedtrampad"? På det biologiska planet har ju inget hänt med döden efter Kristi uppståndelse och vårt eget dop. Vi fortsätter att dö, vare sig vi är helgon eller syndare, döpta eller odöpta.

Me medan vi moderna talar om döden som den fysiska döden och slutet på vårt jordiska liv – detta är den stora villfarelsen! – är döden i Kyrkans förståelse framför allt en andlig realitet. Man kan ha del i döden medan man lever – och man kan vara fri från döden fast man ligger i graven. Den biologiska döden är inte hela döden, inte ens dess innersta väsen. Död är i Bibelns värld inte motsatsen till odödlighet. Det är motsatsen till det sanna liv "som är människornas ljus".²

Människan kan inte förrinta sig själv, på samma sätt som hon inte har skapat sig själv. Hon har inte makt att återvända till det intet ur vilket hon fått sin existens av Gud. I den meningen är hon "odödlig". Men människan kan förkasta det sanna livet som ges henne av Gud. När hon gör det dör hon. Skriften säger: "vi var döda genom våra överträdelser".³ "Död" har alltså innebörden av söndring från livet, det vill säga från Gud. Detta är dödens innersta väsen. Genom denna söndring leder människans "odödlighet" till evig död. Det biologiska fenomenet död är bara en frukt av den verkliga döden, den andliga realitet vars "udd är synden"⁴ – människans förkastande av Gud. Schmemmann skriver: "Det finns inget annat liv än Guds liv, den som förkastar det *dör* därför att livet utan Gud är *död*. Detta är den andliga döden, den

² Joh 1:4.

³ Ef 2:5.

⁴ 1 Kor 15:56.

som fyller hela livet med döende.... Det är denna andliga död som gör människans fysiska död till verklig död, den yttersta frukten av ett dödsfyllt liv..."⁵

Kristus kom för att nedtrampa och tillintetgöra döden, och därmed återge oss livet. Den fysiska döden förstörs inte omgående efter Kristi påsk, eftersom den nuvarande världsordningen inte tillintetgörs. Det som sker är ännu större: genom att utplåna döden som andlig realitet förvandlar Kristus den fysiska döden till en strålande övergång – en övergång till ett oändligt rikare liv av gemenskap och kärlek. När Paulus säger "för mig är livet Kristus och döden en vinning"⁶, talar han inte om sin själs odödlighet. Han talar om dödens nya mening: att "vara med Kristus". Döden har blivit tecknet för Kristi seger. För den som lever i Kristus är döden "uppslukad".⁷

Om det är denna seger över döden vi blir delaktiga i genom dopet, borde vi då inte fira vårt dop långt mer än vi firar vår jordiska födelsedag! Det eviga livet tar sin början i dopet – inte på andra sidan den fysiska döden. Himlen är inte en "annan" värld, något som finns "utanför" denna värld – himlen är själva livets verklighet i Gud! Efter Kristi påsk – och vårt dop – kan ingen död i världen beröva oss denna verklighet. Och vid Kristi strålande återkomst i härlighet – som vi väntar med särskild intensitet mot slutet av kyrkoåret – skall döden förintas i hela sin vidd, också den fysiska döden. "Då skall de som är döda i Kristus uppstå först", säger Skriften.⁸ Och i slutakten av Johannes vision på Patmos hör vi orden: "Döden skall inte finnas mer."⁹

När vi nu påbörjar vår läsning ur Uppenbarelseboken, låt oss då påminna varandra om att för den döpte gäller dess ord redan nu: för den som är i Kristus finns döden inte mer. Genom dopet har vi därför lagt vår egen död bakom oss. Jo, vi vet att döden en dag skall komma och hämta oss, och eftersom döden är skilsmässa, kommer den dagen att innebära sorg och tårar för dem som ännu är kvar i tiden. Men inte en sorg som om döden vore slutet. De döptas sorg är den ljusa sorgen, som vet att döden inte kan göra oss någon verklig skada. Den är för alltid förvandlad till en påsk – en övergång till det liv som aldrig dör – och som väntar hela kosmos på Kristi stora och strålande dag när de döda skall uppstå i nya, förhärligade kroppar.

Genom att fira vårt dop – gärna i samband med att eukaristi firas i vår församling – får vi förnyas i dopets mysterium, ja i trons stora hemlighet. Genom dopet vet vi att döden inte längre är slutet, utan början. Inte en förlust, utan en vinst. Inte en mörk mur, utan en öppning mot ljuset. Till det yttre tycks ingenting ha förändrats. Vi fortsätter att dö och begrava våra döda. Men i verkligheten är döden uppslukad av livet. Den kristna andligheten är en framför allt en uppståndelsens spiritualitet. Och uppståndelsen tar sin början i vårt dop, när vi tar emot det liv som når bortom döden.

Låt oss därför, så långt möjligt, göra firandet av vår dopdag till en dopförnyelse av det slag som är vanlig i påsknattens gudstjänst. I denna förnyelse tar vi emot dopet på nytt. Dopet som händelse behöver aldrig upprepas, så som Kristi död och uppståndelse som historiska händelser inte behöver upprepas. Men som frälsande händelse upprepas den varje påsknatt, ja, också varje gång vi firar eukaristin, och på ett särskilt sätt när vi firar vår dopdag eftersom Guds rikes tid alltid är *idag*.

*

⁵ Alexander Schmemmann: *Av vatten och Ande*. Bokförlaget Pro Veritate, 1976.

⁶ Fil 1:21.

⁷ 1 Kor 15:54.

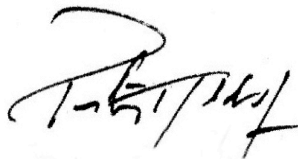
⁸ 1 Thess 4:16.

⁹ Upp 21:4.

Med denna påminnelse om vårt dop, har jag velat förbereda oss för de två avslutande, förtätade månaderna av kyrkans heliga år, när vi på ett särskilt sätt konfronteras med livets och tidens slut. Istället för att väcka ångest och fruktan, kan denna tid få bli en period som upplivar och förnyar vår tro och därmed skänker förtröstan inför det okända. I läsningen av Uppenbarelseboken, som alltså återkommer i oktober varje år i vårt lektionarium och sträcker sig fram till övergången till första advent, lyssnar vi till apokalypsens dramatiska skeenden. För den döpte är dessa händelser en tröst, inte ett hot. De förkunnar ankomsten av den nya himmel och den nya jord som Kristus redan skapat genom sin död och uppståndelse, och som vi smakar frukterna av varje gång eukaristin firas. Därför lyder en av bönerna under söndagen i vår nya tidebönsbok som utkommer om ett par veckor (och som jag ämnar presentera i nästa månadsbrev): *Vi tackar dig, Allsmäktige Gud, för att du har skapat en ny himmel och en ny jord!*

Med aposteln vill jag därför instämma: Trösta nu varandra med dessa ord!¹⁰

Er i Kristus förbundne,

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'P. K. 11/14/17', written in a cursive style.

¹⁰ 1 Thess 4:18.